

Sz.P. Minister Konstanty Radziwiłł  
Ministerstwo Zdrowia  
Ul. Miodowa 15, 00-952 Warszawa

## KONSULTACJE SPOŁECZNE

**OPINIA** Fundacji Osób Chorych na Otyłość **OD-WAGA**  
dot. Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016 - 2020

*Szanowny Panie Ministrze;*

W imieniu Fundacji Osób Chorych na Otyłość **OD-WAGA** – organizacji pozarządowej broniącej praw człowieka, praw pacjenckich i obywatelskich oraz reprezentującej interesy Polaków chorych na otyłość, dziękujemy za zaproszenie do konsultacji społecznych Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016 – 2020. Naszą opinię załączamy do niniejszego pisma.

Z wyrazami szacunku

Magdalena Gajda  
Prezes Zarządu Fundacji Osób Chorych na Otyłość **OD-WAGA**  
Społeczny Rzecznik Praw Osób Chorych na Otyłość  
Przedstawicielka Polski w Europejskiej Radzie Pacjentów Chorych na Otyłość

## Fundacja Osób Chorych na Otyłość **OD-WAGA** - informacje

**Fundacja Osób Chorych na Otyłość OD-WAGA** (dalej: Fundacja **OD-WAGA**) to organizacja ekspercka powołana na wniosek polskich specjalistów – lekarzy i badaczy choroby otyłości, a ufundowana i kierowana przez **Magdalenę Gajda**. Fundatorka (dziennikarka, specjalista ds. public relations, osoba chora na otyłość olbrzymią, obecnie w fazie reemisji, waga wyjściowa: 138 kg, obecnie: 80 kg) pełni również społeczną funkcję Rzecznika Praw Osób Chorych na Otyłość i reprezentuje Polskę w Europejskiej Radzie Pacjentów Chorych na Otyłość i reprezentuje Polskę w Europejskiej Radzie Pacjentów Chorych na Otyłość Europejskiego Towarzystwa Badań nad Otyłością – gremium konsultacyjno-doradczym dla Komisji Europejskiej, WHO i ONZ.



## Fundacja Osób Chorych na Otyłość **OD-WAGA**

Al. Dwudziestolatków 20/67, 02-157 Warszawa ■ tel. +48 518 500 816 ■ e-mail: [biuro@od-waga.org.pl](mailto:biuro@od-waga.org.pl) ■ [www.rzecznikotylych.pl](http://www.rzecznikotylych.pl) ■ [www.od-waga.org.pl](http://www.od-waga.org.pl)  
KRS: 0000507631 ■ Regon: 147224079 ■ NIP: 522-301-52-19 ■ Nr rachunku bankowego: BGŻ S.A. 56203000451110000003814010

Fundacja OD-WAGA jest jedyną w Polsce organizacją pozarządową, której głównym obszarem działania jest obrona praw człowieka, pacjenta i praw obywatelskich osób chorych na nadwagę i otyłość. Fundacja OD-WAGA jest reprezentantem interesów środowiska osób chorych na nadwagę i otyłość przed władzami ustawodawczymi i wykonawczymi w Polsce i za granicą.

Fundacja OD-WAGA działa pod hasłem: „*Nie jesteś grubasem. Jesteś chory na otyłość*”. W hasle tym mieści się misja Fundacji OD-WAGA - uczynienie z Polski kraju, w którym otyłość uznana jest za skomplikowaną, groźną dla zdrowia i życia chorobę (patrz: lista WHO); chorobę prawidłowo, bezpiecznie leczoną przez specjalistów; kraju, w którym chorzy na nadwagę i otyłość otrzymają należne im wsparcie medyczne i socjalne oraz traktowani są przez innych z szacunkiem.

Przewodniczącym Komitetu Ekspertów Fundacji jest prof. Mariusz Wyleźół (Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej w Warszawie), najbardziej uznany polski chirurg bariatra.

Patronem Merytorycznym Fundacji OD-WAGA jest Polskie Towarzystwo Badań nad Otyłością.

Fundacja OD-WAGA jest Partnerem Społecznym Parlamentarnego Zespołu ds. Przeciwdziałania i Rozwiązywania Problemów Otyłości.

## KONSULTACJE SPOŁECZNE

### OPINIA Fundacji Osób Chorych na Otyłość **OD-WAGA** dot. Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016 - 2020

Fundacja Osób Chorych na Otyłość **OD-WAGA** (dalej: Fundacja **OD-WAGA**, Fundacja) jako organizacja pozarządowa reprezentująca interesy osób chorych na otyłość (dzieci, młodzieży, osób dorosłych) oraz stojąca w obronie praw człowieka, pacjenckich i obywatelskich tej grupy chorych zapoznała się z przedstawionym przez ministerstwo zdrowia Narodowym Programem Zdrowia (dalej: NPZ, Program) na lata 2016-2020. W opinii Fundacji **OD-WAGA**, Narodowy Program Zdrowia przygotowany na podstawie uchwalonej w 2015r. Ustawy o zdrowiu publicznym jest niewątpliwie pierwszym aktem prawnym, który w tak kompleksowy sposób obejmuje profilaktykę choroby otyłości. Przy tak ogromnej skali choroby otyłości w Polsce, na uznanie zasługuje fakt, że to właśnie poprawa sposobu żywienia i stanu odżywiania oraz zwiększenie aktywności fizycznej Polaków stały się głównymi celami operacyjnymi nowego Programu.

#### **Uzupełniając informacje zawarte w NPZ dodajemy iż:**

*Zgodnie z danymi GUS i Eurostatu, w Polsce na nadwagę i otyłość choruje już 46 proc. kobiet i 64 proc. mężczyzn. Na podstawie informacji przekazanych przez krajowe ośrodki kliniczne, zabiegu chirurgicznego leczenia otyłości ze wskazaniem do natychmiastowego ratowania zdrowia i życia wymaga już ok. 1,5 mln Polaków chorych na otyłość olbrzymią (BMI – Body Mass Indeks – wskaźnik masy ciała - 40+). Niestety, nie posiadamy żadnych informacji o liczbie Polaków chorych na otyłość skrajnie olbrzymią (BMI 50+). Osoby te to obecnie najbardziej wykluczona grupa społeczna. Zwykle nie wychodzą już z domów. Żyją w warunkach tragicznych - w lokalach zupełnie nie dostosowanych do potrzeb wynikających z ich choroby, pozbawione przez chorobę możliwości podjęcia pracy, często w skrajnej biedzie, utrzymując się jedynie z zasiłków z pomocy społecznej. Mają szczęście, gdy znajdują ofiarną pomoc bliskich i sąsiadów. Częściej jednak zdarza się, że rodziny wstydzą się chorych na otyłość skrajnie olbrzymią i nie ujawniają ich istnienia. Fachowego medycznego wsparcia odmawiają chorym także lekarze rodzinni, często sprowadzając ich chorobę jedynie do kwestii złego, nadmiernego jedzenia lub*

braku ruchu. O kolejnych Polakach chorych na otyłość skrajnie olbrzymią Fundacja **OD-WAGA** dowiaduje się z próśb ich bliskich o pomoc lub interwencję, z doniesień medialnych, a także z informacji od jednostek Straży Pożarnej biorących udział w transporcie chorych oraz firm pogrzebowych.

Fundacja **OD-WAGA** sceptycznie odnosi się jednak do zapewnienia autorów Narodowego Programu Zdrowia o jego skuteczności. W NPZ na lata 2016-2020 zawarto jedynie cele i głównie narzędzia jego realizacji, a to nie one, lecz konkretne działania, ich organizacja i przebieg będą świadczyć o tym, czy Program przyniósł spodziewane rezultaty i w jakim czasie. W opinii Fundacji **OD-WAGA** wdrożenie i systematyczna rzetelna realizacja NPZ przyczyni się do poprawy kondycji zdrowotnej polskiego społeczeństwa pod warunkiem, że w Programie zostaną wprowadzone konieczne modyfikacje – zgodne z potrzebami chorych na otyłość w Polsce oraz europejską polityką profilaktyki, leczenia i rehabilitacji choroby otyłości wyrażoną w tzw. **Deklaracji Mediolańskiej** (*dokument przygotowany przez Europejskie Towarzystwo Badań nad Otyłością, podpisany w imieniu polskich specjalistów przez Polskie Towarzystwo Badań nad Otyłością oraz, w imieniu polskich pacjentów przez Fundację Osób Chorych na Otyłość **OD-WAGA**, podczas tegorocznej wystawy EXPO w Mediolanie*).

Fundacja **OD-WAGA** zdaje sobie sprawę, że przedstawiony Program obejmuje jedynie obszar profilaktyki. Jednak, w przypadku choroby otyłości racjonalne, dostosowane do indywidualnych wymagań organizmu odżywianie i aktywność ruchowa są jednocześnie elementami zarówno profilaktyki jak i leczenia oraz rehabilitacji pacjenta po redukcji masy ciała. Stąd też, naszym zdaniem NPZ ma szansę na prawidłową realizację i wymierne efekty, gdy:

a/ zostanie **połączony z Narodowym Programem Diagnostyki, Leczenia, Rehabilitacji i Opieki nad chorymi na otyłość**, którego wdrożenie postuluje od początku swojej działalności Fundacja **OD-WAGA**, a który w Polsce nie istnieje. W kraju jest jedynie kilkunastu **lekarzy obesitologów** (*obesity – z ang. otyłość, specjalistów ds. leczenia otyłości*), a lekarze podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) nie mają wiedzy na temat choroby otyłość i metod jej leczenia, co często prowadzi do zrzucenia odpowiedzialności za leczenie i jego efekty na



samych pacjentów. Wraz z Polskim Towarzystwem Badań nad Otyłością (dalej: PTBO) wskazujemy zatem po raz kolejny na konieczność utworzenia dodatkowej specjalizacji: obesitologii i umożliwienie zdobycia nowych kwalifikacji do leczenia choroby otyłości lekarzom: internistom, rodzinnym, pediatrom, diabetologom i chirurgom. Obesitolodzy powinni współpracować z zespołem innych specjalistów: ds. żywienia, fizjoterapeutą, psychologiem oraz lekarzami innych specjalności (w przypadku współwystępowania przy otyłości innych chorób) w regionalnych Centrach Leczenia Otyłości. Ze względu na konieczność częstego monitoringu leczenia choroby Centra te powinny być zlokalizowane w każdym powiecie. Z uznaniem zatem podchodzimy do zawartego w NPZ planu utworzenia „specjalistycznych ośrodków zajmujących się leczeniem nadwagi i otyłości”, choć ich liczbę – 3 na 1 województwo uznajemy za stanowczo zbyt małą i nie odpowiadającą obecnym potrzebom osób chorych. Doceniamy także plan dodatkowych szkoleń dot. choroby otyłości dla pracowników placówek (POZ). Zwracamy jednak uwagę, że tego rodzaju kursy mogą przyczynić się do zwiększenia rozpoznawalności przypadków otyłości, ale nie do jej leczenia – w tym procesie konieczny jest udział wykwalifikowanych specjalistów.

Fundacja **OD-WAGA** podkreśla również, że w Polsce nie leczy się od podstaw choroby wyjściowej – otyłości, już na etapie nadwagi, a jedynie jej postaci skrajne (otyłość olbrzymia) i schorzenia będące jej konsekwencjami, m.in. cukrzycę, nadciśnienie tętnicze, schorzenia układu ruchu i sercowo-naczyniowego oraz nowotwory. Wprowadzenie systemu leczenia otyłości jako „choroby matki”, zdecydowanie zmniejszyłoby wydatki budżetu państwa (przedstawione w NPZ) na leczenie ww. chorób współwystępujących.

b/ gdy zostaną **wprowadzone odpowiednie regulacje prawne dotyczące zawodu dietetyka** określające: kto, jak, pod czym nadzorem może kształcić dietetyków, jak również system weryfikacji ich kompetencji zawodowych i kontroli jakości (!) oferowanych przez nich porad – *„W naszym kraju nie ma ani obowiązującej definicji dietetyka, ani państwowego rejestru specjalistów dietetyków, a regulacje prawne określające zakres naszej działalności są częściowe i zagmatwane. W efekcie, dietetyką zajmuje się u nas wiele osób, które nie mają do tego odpowiednich uprawnień”* – argumentowała powyższą konieczność dr inż. Danuta Gajewska, Prezes Polskiego Towarzystwa Dietetyki



(dalej: PTD) podczas prezentacji przed Parlamentarnym Zespołem ds. Przeciwdziałania i Rozwiązywania Problemów Otyłości w dniu 9 kwietnia 2015; Fundacja **OD-WAGA**, która otrzymuje od pacjentów chorych na otyłość wiele skarg na niską jakość wiedzy, kompetencji zawodowych i usług reprezentowanych przez wielu dietetyków, które dodatkowo zniechęcają pacjentów do leczenia dietetycznego, w pełni popiera powyższe dążenia PTD;

c/ **gdy konsultacje dietetyczne** – dla pacjentów we wszystkich grupach wiekowych – **zostaną włączone do koszyka gwarantowanych świadczeń zdrowotnych**; z informacji uzyskanych przez Fundację **OD-WAGA** wynika, że głównym ograniczeniem w podejmowaniu przez chorych na otyłość leczenia dietetycznego pod kierunkiem profesjonalistów jest konieczność opłacania porad dietetycznych; przy obecnych cenach konsultacji – od 50 zł w górę, leczenie dietetyczne, zwłaszcza na etapie wstępnym (szczegółowej diagnostyki stymulatorów choroby otyłości i wdrożenia leczenia) wymagającym 3-4 wizyt w miesiącu stanowi istotne obciążenie dla budżetów pacjentów, a także całkowicie wyklucza z tej formy leczenia pacjentów o najniższych dochodach, bezrobotnych w powodu choroby, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej; wysokie koszty profesjonalnych konsultacji dietetycznych zmuszają pacjentów z otyłością do korzystania z porad internetowych nie dostosowanych do indywidualnych wymagań organizmu, prowadzących często do pogłębiania się choroby otyłości, zamiast do jej leczenia;

d/ **gdy zostanie uregulowany rynek producentów suplementów diety** wspomagających proces redukcji masy ciała, oraz zostaną **wprowadzone klarowne przepisy dotyczące komunikatów marketingowych promujących ww. produkty** – chorzy na otyłość informują Fundację **OD-WAGA**, że nazbyt często padają ofiarami oszustów, którzy pod hasłem „skutecznego odchudzania” sprzedają (często za bardzo wysokie kwoty) środki będące albo zwykłymi suplementami, albo środki nielegalne zagrażające zdrowiu i życiu.

**Fundacja Osób Chorych na Otyłość OD-WAGA wnosi także uwagi do szczegółowych rozwiązań zawartych w projekcie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020:**



## 1. Zwracamy uwagę na dyskryminacyjny charakter Programu:

a/ określono go jako Narodowy, ale jednocześnie zaznaczono, że jego cele i działania **koncentrują jedynie na dwóch grupach wiekowych: dzieciach/ młodzieży i seniorach; osoby dorosłe potraktowano w Programie marginalnie**, a to przecież one stanowią nie tylko największą grupę osób zagrożonych lub już chorych na otyłość, ale przede wszystkim (jako opiekunowie dzieci/młodzieży oraz osoby wspierające osoby starsze) największą grupę docelową działań profilaktycznych; to przecież osoby dorosłe decydują lub współdecydują o jakości życia pokoleń granicznych, zwłaszcza, że choroba otyłości w wielu wypadkach dotyczy całych rodzin; podkreślamy również, że to właśnie osoby dorosłe chore na otyłość są najczęściej hospitalizowane z powodu „choroby matki” (konieczność leczenia chirurgicznego otyłości) lub schorzeń współwystępujących;

b/ w NRP otyłość pokazana jest jako choroba wynikająca jedynie z nieodpowiedniego odżywiania i braku aktywności ruchowej, a nie jako skomplikowane schorzenie o wielu różnych czynnikach wyzwalających, schorzenie obecnie nieuleczalne (wszystkie stosowane metody prowadzą jedynie do redukcji masy ciała, choć nie wszystkich przypadkach, ale nie do wyleczenia z choroby otyłości), schorzenie przewlekłe, wymagające monitoringu medycznego i samokontroli do końca życia; słyсение przekazu: *otyłość wynika ze złego odżywiania i braku ruchu* – jest krzywdzące dla chorych i powiela głęboko zakorzenione stereotypy na temat tej choroby; w opinii Fundacji **OD-WAGA konieczne jest zaplanowanie w NPZ i realizacja ogólnopolskich kampanii społecznych** (z okazji Europejskiego Dnia Walki z Otyłością, Światowego Dnia Otyłości) pokazujących prawdziwe oblicze choroby otyłości i nowoczesne podejście do jej profilaktyki i leczenia jak również narzędzi wsparcia psychologicznego – równie istotnego elementu profilaktyki choroby otyłości.

## 2. Zwracamy uwagę na brak zainteresowania społeczeństwa dobrowolnymi działaniami profilaktycznymi w zakresie nadwagi i otyłości

– zainteresowanie to jest tym mniejsze, im gorsze są warunki socjalne i ekonomiczne, w których funkcjonują osoby chore na otyłość lub zagrożone tą chorobą; ich celem jest praca zarobkowa, dzięki której zapewnią byt sobie i swoim rodzinom, a nie pójście na prelekcję; zakup zdrowej żywności oraz uprawianie sportu,

to wydatki często przekraczające możliwości finansowe przeciętnej polskiej rodziny; dużym utrudnieniem w realizacji działań profilaktycznych jest brak bezpośredniego, szybkiego dostępu do miejsc aktywizacji ruchowej (klubów fitness, siłowni, basenów, sal gimnastycznych, ośrodków sportowych etc.).

Jak pokazują doświadczenia innych państw europejskich lepsze rezultaty w profilaktyce nadwagi i otyłości osiągnęte są poprzez wprowadzanie odgórnych, często bardzo restrykcyjnych i na początku budzących sprzeciw społeczny – aktów prawnych (ustaw, rozporządzeń, regulaminów). Takim przykładem jest m.in. polska znowelizowana ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia, czyli tzw. ustawa o sklepikach szkolnych, albo „szkolna tama fast-food’owa”. Działania profilaktyczne społeczne stanowią istotne uzupełnienie działań legislacyjnych.

3. Fundacja **OD-WAGA** zwraca także uwagę na niekonsekwencję w NPZ w doborze narzędzi realizacji celów strategicznych dotyczących upowszechniania wiedzy na temat zdrowego żywienia i aktywności ruchowej – po pierwsze: proponowane w Programie: portal internetowy, webowe fora dyskusyjne, webinaria, porady on-line, nowoczesne aplikacje na urządzenia mobilne, płyty DVD z filmami etc., nie są żadnym nowatorskim rozwiązaniem; takie narzędzia tworzą już i przez instytucje publiczne, i przez firmy komercyjne i organizacje pozarządowe związane bezpośrednio i pośrednio z tematyką profilaktyki choroby otyłości; po drugie: wykorzystanie internetu i nośników elektronicznych jako głównych narzędzi kampanii wywoła społeczny zarzut, że działania NPZ zamiast skłaniać do większego ruchu, znowu osadzają osoby zagrożone otyłością i już chore przed ekranami komputerów.

4. Nie zaprzeczamy, że powyższe narzędzia edukacyjno-komunikacyjne są istotne, ale zdecydowanie skłaniamy się ku rozwiązaniu, aby traktować je jako pomocnicze, wspierające działania „blisko pacjenta”. W powodu ostracyzmu społecznego, osoby zagrożone otyłością lub już chore są skrzepowane swoją chorobą i nie podejmują leczenia ze strachu przed kolejną porażką. Z doświadczeń Fundacji **OD-WAGA** wynika, że najlepszym rozwiązaniem są działania profilaktyczne w społecznościach lokalnych (im mniejsza, tym lepsze relacje z pacjentem) przy współpracy z miejscowymi władzami samorządowymi i przedstawicielami biznesu. Stąd też, w naszej opinii, NPZ



odniesie największe rezultaty, gdy środki finansowe na jego realizację zostaną przekazane przede wszystkim do jednostek samorządu terytorialnego.

5. Fundacja **OD-WAGA** nie widzi celowości powoływania nowego instytutu pod nazwą: **Narodowe Centrum Edukacji Żywnościowej**. Z opisu zawartego w Programie wynika, że nowe Centrum ma w rzeczywistości powielać działania już prowadzone przez Instytut Żywności i Żywienia. W naszej opinii, powołanie nowego ośrodka spotka się z zarzutem społecznym o nadużyciu w wykorzystaniu środków publicznych.

6. Fundacja **OD-WAGA** wyraża uznanie dla projektu włączenia do działań zapobiegających nadwadze i otyłości działających w Polsce przedsiębiorstw; kursy aktywnego stylu życia i inne działania profilaktyczne skierowane do pracowników firmy mogą stać się istotnym elementem jej polityki CSR – *corporate social responsibility* – społecznej odpowiedzialności biznesu. Fundacja **OD-WAGA** już otrzymuje zapytania od firm, czy możliwe jest przeprowadzenie partnerskich projektów w tym obszarze, przy współudziale środków publicznych. Fundacja **OD-WAGA** zwraca uwagę, że tego rodzaju współpraca z biznesem może przynieść korzyści innego rodzaju – m.in. wzrost świadomości polskich pracodawców na temat choroby otyłości i potrzeb, możliwości pracowników z tym schorzeniem oraz ograniczenie aktów dyskryminacji i wykluczenia osób chorych na otyłość na rynku pracy. W naszej opinii konieczne jest jednak włączenie do Programu i przekierowanie części środków na realizację działań profilaktycznych (np. poprzez samorządy) do mikroprzedsiębiorstw, których nie uwzględniono w Narodowym Programie Zdrowia.